גליון א'מה

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פרשת וישלח

"לגלות זאת החכמה"

– גילוי והפצת פנימיות התורה בדורות האחרונים –

עם מי התחתנו השבטים?

שיעור תניא בבית הכנסת

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ

ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מנחם מענדל ויספיש,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב מנחם מענדל זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

ת.ד. 2033 כפר חב"ד
ארץ הקודש
*5717

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
+1-929-754-6218
oh@chasidus.net
orhachasidutil@gmail.com

ב"ה

גיליון א'מה – תשפ"ז

לקראת שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

בפתח הגיליון

"לגלות זאת החכמה"

– גילוי והפצת פנימיות התורה בדורות האחרונים –

שבת קודש זו היא ערב י"ט בכסלו, ראש השנה לחסידות וחג הגאולה של אדמו"ר הזקן נ"ע ממאסרו אשר ישב בו בגין הפצת פנימיות התורה.

במדור "יינה של תורה" נתבאר כיצד זה הותר לגלות את פנימיות התורה החל מדורו של האריז"ל, בעוד שבגמרא הזהירו שלא לגלות את סודות התורה, והדברים אף נפסקו להלכה. ובין הדברים יבואו שני טעמים עיקריים לחובת לימוד פנימיות התורה בעקבתא דמשיחא.

במדור "תורת חיים" נלקטו אגרות רבנו העוסקות בדברי המשיח למורנו הבעש"ט אשר ביאתו תלוי' בכך ש"יפוצו מעיינותיך חוצה", וכיצד יש ליישם את הדברים ולזרז את ביאת המשיח בקרוב. המדור "דרכי החסידות" עוסק אף הוא בהרחבה במעשה זה ובהנהגת מורנו הבעל שם טוב נ"ע בכלל.

ויהי רצון, אשר על ידי לימוד פנימיות התורה בעקבתא דמשיחא, נזכה להתכונן כראוי לזמן הגאולה, עת אשר "יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים", ו"לא יהי' עסק כל העולם כולו אלא לדעת את ה' בלבד, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (סיום ספר הרמב"ם), במהרה בימינו ובעגלא דידן.

המערכת

וישלח

ב **מקרא אני דורש**

אחותי רעייתי

ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 211 ואילך

ה **פנינים • עיון וביאור**

- **מהיכן הוודאות שינצלו?**

ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 265 ואילך

- **"התקין" ולא "הכין"**

ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 270 ואילך

ו **יינה של תורה**

- **מדוע התגלתה החסידות?**

ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 170 ואילך

י **פנינים • דרוש ואגדה**

- **ג' מחנות נגד חלק אחד של השונא**

ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 272 ואילך

- **פעולתה של דינה**

ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 154

יא **חידושי סוגיות**

גדר החיוב דכיבוד אב ואם בב"נ

ע"פ לקו"ש ח"ה עמ' 141 ואילך

יד **תורת חיים**

"יפוצו מעיינותיך חוצה"

טז **דרכי החסידות**

"אימתי קאתי מר"?

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתתם.

אחותי רעייתי

רש"י מחדש: "עם כל שבט נולדה תאומה", ולהלן כתב בהדגשה יתירה: "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט" – מה יסוד חידוש גדול זה, שלכל השבטים ממש (ללא יוצא מן הכלל) היו תאומות? ולמה מקשה רש"י "ודינה היכן היתה", ולא הקשה על התאומות "היכן היו"?

"וַיְהִי בְּהַקְשֹׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְיַלֶּדֶת אַל תִּירְאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֵּן" (לה,יז)

כי גם זה – טפף לך על יוסף. וכדומיה דרשו: עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה:

עד כה ידענו מתוך סיפור המקרא שהיו ליעקב שנים עשר בנים ובת אחת (דינה) – וכאן מחדש רש"י חידוש גדול, שהיו ליעקב עוד **בנות רבות**, כי "עם כל שבט נולדה תאומה".

וחזר רש"י על חידוש זה לקמן בפרשת וישב (לז, לה):

הכתוב שם מספר על צערו של יעקב, "ויקומו כל בניו **וכל בנותיו** לנחמו", ורש"י מפרש את זה שנאמר "בנותיו" לשון רבים:

"אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום".

[ולהעיר, שרש"י שם מביא דבר זה (לא בסתם, אלא) כדעת רבי יהודה דוקא, וממשיך להביא את דברי רבי נחמיה החולק על רבי יהודה ולדעתו נשי יעקב "כנעניות היו", ומה שנאמר "בנותיו" הכוונה לכלותיו, "שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו".

ומה שבפרשתנו כתב זה רש"י בסתם, הוא משום שדבריו כאן מתאימים הם (בעיקרם) גם לדעת רבי נחמיה. והיינו, שאף שלשון רש"י נוטה לדעת רבי יהודה, והזכיר בפשטות את זה ש"עם כל שבט נולדה תאומה" – שלכן צריך לחדש לגבי בנימין שנולדה עמו "תאומה **יתירה**" – הרי עצם הדרשה מתאימה היא גם לפי רבי נחמיה, וגם הוא יודה ל**גבי בנימין** שהריבוי "כי **גם** זה" מלמדנו שנולדה עמו תאומה (אלא שלשיטתו נולדה עם בנימין **תאומה אחת**). וראה להלן בפנים].

ב. והנה, כד דייקת בלשון רש"י בפרשת וישב, הוסיף שם הדגשה יתירה בענין זה של בנות יעקב:

בפרשתנו כתב רש"י "עם **כל שבט** נולדה תאומה" - ואילו שם הדגיש **וכפל**: "אחיות תאומות נולדו עם **כל שבט ושבט**".

ויש לבאר הדגשה זו, ובהקדים:

ענין זה של לידת אחיות תאומות מצינו כבר בפרשת בראשית, בסיפור לידת קין והבל. הכתוב מספר (בראשית ד, א-ב): "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד **את** קין .. ותוסף ללדת **את** אחיו **את** הבל", ורש"י מפרש:

"את קין. את אחיו את הבל - ג' אתים ריבויים הם. מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שתים".

היינו, שזה שהוסיף הכתוב בסיפור הלידה את התיבה "**את**" - מורה שהלידה היתה באופן של "**ריבוי**", בתוספת תאומה; ולכן, בקין שנאמר בלידתו פעם אחת "את" - נולדה תאומה אחת, ואילו בהבל, שנאמר בו פעמיים "את" - נולדו שתי תאומות.

ולפי זה יש לתרץ את מה שנאמר בפרשתנו (לב, כג) "ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו **ואת אחד עשר ילדיו**". ורש"י מקשה שם: "**ודינה היכן היתה?**" ומיישב "נתנה בתיבה ונעל בפניה כו'".

ולכאורה, כשם שמקשה על דינה, כך קשה גם על שאר בנותיו של יעקב, האחיות התאומות שנולדו עם כל שבט - "היכן היו"?

אלא, שכיון שהכתוב אומר "**ואת** אחד עשר ילדיו" - הרי תיבת "את" מרבה התאומות שנולדו עם "אחד עשר ילדיו", ולכן אין לשאול עליהן "היכן היו" כי נכללו בהעברת אחיהן.

ג. אמנם, אף שלגבי קין והבל כתב רש"י על לידת האחיות התאומות בסתם, כדבר המוסכם על הכל - הרי לגבי האחיות התאומות של השבטים, אין הדבר מוסכם ופשוט, וכמו שמדגיש רש"י (בפרשת וישב) שהדבר תלוי **במחלוקת** בין רבי יהודה לרבי נחמיה.

והטעם מובן: בקין והבל מצינו רמז לדבר בתיבת "את" שבסיפור לידתם, ואילו בסיפור לידת השבטים לא מצינו רמז שנולדו עמהם תאומות; ולכן רבי נחמיה אינו מסכים לדברי רבי יהודה, ולדעתו לא היו לשבטים אחיות תאומות.

אך יוצאים מן הכלל הם שמעון ובנימין - שבהם כן מצינו (בסיפור לידתם) רמז לאחיות תאומות:

בבנימין נאמר "ותאמר לה המילדת אל תיראי כי **גם** זה לך בן", והביא רש"י כאן את מדרש רבותינו שהכוונה בתיבה זו היא לרבות תאומה שנולדה עמו [אלא שלימוד זה הוא רק לפי מדרש "רבותינו" - כי בדרך הפשט מתפרשות התיבות "כי גם זה" באופן אחר ("נוסף לך על יוסף")];

ויתירה מזו מצינו בשמעון, ששם מפורש בדברי לאה (ויצא כט, לג) - "כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי **גם את** זה". ונראה פשוט, שזה שנקט הכתוב בלשון זו ("ויתן לי גם את זה", ולא "ויוסיף לי בן" וכדומה) הוא כדי להורות שעם שמעון נולדה תאומה.

והיינו, שתאומה זו שנולדה עם שמעון אינה תלויה במחלוקת, אלא היא **אליבא דכולי עלמא** - מריבוי תיבת "**את**".

[וזה שרש"י לא פירש דבר זה (שמתיבת "את" למדים שנולדה תאומה עם שמעון) - יתכן שסומך על מה שכתב כבר בפרשת בראשית לגבי קין והבל, ש"אתים ריבויים הם, מלמד שנולדה תאומה", ולכן אינו צריך לחזור ולפרש להדיא לגבי שמעון].

ד. ומעתה יש לבאר מה שהדגיש רש"י (בשיטת רבי יהודה) "אחיות תאומות נולדו עם כל **שבט ושבט**" - שנתכוון להשמיענו שהכוונה לכל שבט **ממש**.

כלומר:

היה אפשר לומר שהחידוש ד"אחיות תאומות נולדו" הוא דוקא בבני **לאה ורחל**, שמצינו רמז בכתוב שילדו תאומות - **בלאה** מצינו תאומה בלידת **שמעון** ("ויתן לי גם את זה"), **וברחל** מצינו תאומה בלידת **בנימין** ("כי גם זה לך בן");

אך בבני **בלהה וזלפה**, שלא מצינו רמז אצלם לדבר זה - אין הכרח שנולדו עמהם תאומות.

ולזה מדגיש רש"י שאינו כן, אלא "אחיות תאומות נולדו עם כל **שבט ושבט**" - עם כל אחד מהשבטים ממש, כולל בני בלהה וזלפה.

והיסוד לזה שגם עם בני בלהה וזלפה נולדו תאומות - הוא פשוט (אליבא דרבי יהודה):

כאשר הגיע הזמן שיצחק ישא אשה, השביע אברהם את אליעזר: "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני" (חיי שרה כד, ג). וכן אמר יצחק ליעקב: "לא תקח אשה מבנות כנען" (תולדות כח, א). ועד שאמרה רבקה: "קצתי בחיי מפני בנות חת, אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים" (שם כז, מו).

אולם בבני יעקב לא מצינו שהלכו מחוץ לארץ כנען כדי לקחת נשים ממקומות אחרים, וכן לא מצינו ששלחו שלוחים לצורך זה; יחד עם זה, אי אפשר לומר שהשבטים נשאו בנות כנען, שהרי דבר זה היה מופרך אצל אבותיהם. ולכן בהכרח לומר שלשבטים היו אחיות ולהם נישאו.

ומעתה מובן ההכרח **שלכל השבטים** נולדו אחיות תאומות, גם לבני בלהה וזלפה - כי דוקא כך יש נשים במספר המתאים לבני יעקב.

[אך אין הכוונה שכל אחד מבני יעקב נשא את התאומה שנולדה **עמו** - שהרי אחותו **מן האם** אסורה אפילו לבני נח, ודוקא אחות מן האב מותרת להם (פרש"י וירא כ, יב) - אלא שכל אחד נשא אחת הבנות שנולדו לאם אחרת, כגון: בני לאה נשאו את התאומות שנולדו לרחל, זלפה ובלהה, וכן על זה הדרך (וכן פירש במשכיל לדוד פ' וישב שם. ועוד)].

פנינים עין וביאור

המדור מוקדש
לעילוי נשמת
ר' עזריאל צבי
בן ר' מרדכי ע"ה

מהיכן הוודאות שינצלו?

אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיתה המחנה הנשאר לפליטה

על כרחו כי אלהים עמו (לב, ט. רש"י)

במפרשי רש"י (שפתי חכמים, דברי דוד (להט"ז)) ביארו בכוונת רש"י שבא לבאר מה שהי' וודאי ליעקב שה"מחנה הנשאר" ישאר לפליטה, כי ע"י שיעקב (עם מחנה אחד) יילחם עם עשו הרי בזמן זה יוכל המחנה השני לברוח ולהינצל.

ולכאורה ביאור זה אינו מספיק, דאמנם המלחמה נותנת האפשרות לבריחה והצלה, אך עדיין אין ודאות גמורה שאכן יצליחו לברוח (ראה גם ט"ז שם), וא"כ למה הי' יעקב בטוח לגמרי בהצלת ה"מחנה הנשאר"?

ויש לבאר:

לפי הנראה מפשוטן של כתובים אופן חלוקת יעקב את "העם אשר איתו גו' לשני מחנות" (לעיל לב, ח) הי' שבמחנה האחד היו הצאן, הבקר והגמלים ושאר המקנה והרועים שטיפלו בכל אלו, וב"מחנה הנשאר" היו ה"נשים והילדים", וכל ה"עם" השייך להם (וכמו שפירשו האברבנאל, העקידה והאלשיך).

וכדמוכח מזה דכאשר העביר יעקב את כולם את "מעבר יבק" (לקמן לב, כג-כד) נאמר בכתוב "ויעבור" אחד ל"שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואחד עשר ילדיו", ועוד "ויעבר" ל"את אשר לו", ומשמע שהיו בשני מחנות שונים [ומה שנאמר לקמן (לג, א) "ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות" הוא חלוקה אחרת, וראה במקור הדברים בארוכה].

והנה, בכתובים הבאים מובאת תפילתו של יעקב שהקב"ה יצילו בזכות הבטחת הקב"ה אליו שיינצל (וראה רש"י לקמן לב, י). ויש לומר שכהקדמה לתפילתו זו, חילק יעקב את הנמצאים איתו לשניים, את משפחתו במחנה אחד, והשאר במחנה השני, ובכך ניתנה ההסברה לתפילתו, שכיוון שכל המחנה שבו הוא נמצא שייך אליו הרי הוא בטוח בהבטחת הקב"ה שינצלו.

וזהו פירוש דברי רש"י, דגם אם יכה עשו את מחנה הצאן וכו', הנה המחנה של יעקב והשייכים אליו, שהוא "המחנה הנשאר" - יישאר לפליטה "בעל כרחו" של עשו, כיוון שיעקב הוא זה ש"אלחם עמו", ולו (ולמחנה שאיתו) ניתנה הבטחת הקב"ה להצלה.

"התקין" ולא "הכין"

ויאמר אם יבוא עשו

התקין עצמו לשלושה דברים, לדורון ולתפילה ולמלחמה. לדורון, ותעבור המנחה על פניו. לתפילה, אלקי אבי אברהם. למלחמה, והי' המחנה הנשאר לפליטה (לב, ט. רש"י)

יש להבין דיוק לשון רש"י "**התקין** עצמו לשלושה דברים", דלכאורה הלשון המתאימה לכך היא "הכין עצמו", כאדם המכין עצמו לקראת מצב מסוים.

ויש לומר, דבדיוק לשון זה בא רש"י לבאר את אופן ההכנה המיוחד שהי' אצל יעקב לקראת פגישתו עם עשו:

הלשון "התקין" הוא מלשון תיקון. והכוונה ב"התקין עצמו" היא, שאופן הכנתו של יעקב הי' שהי' עליו לתקן ולחדש בעצמו כדי להכין עצמו בדברים הללו, כי בלי "תיקון" זה לא הי' שייך ליעקב להתעסק בהם, וכדלקמן:

לדורון – כפי שמבאר רש"י על הפסוק (לב, כב) "ותעבור המנחה על פניו" שהלשון "על פניו" מלמדת ש"אף הוא שרוי בכעס שהי' צריך לכל זה", ואעפ"כ "התקין עצמו" להביא דורון.

לתפילה – כפי שמבאר רש"י על הפסוק (לב, יא) "קטונתי מכל החסדים" ש"נתמעטו זכיותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתני נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להימסר ביד עשו", ואעפ"כ "התקין עצמו" לתפילה, ולזה גם הוסיף בתפילתו שיצילו הקב"ה בזכות אבותיו (רש"י לב, יג).

למלחמה – יעקב מצד עצמו הי' בפחד ומיצר מן המלחמה, כפי שכתוב בריש הפרשה (לב, ח): "ויירא יעקב מאוד ויצר לו", וכדפירש רש"י "ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים", ואעפ"כ "התקין עצמו" למלחמה, וזהו מצד ש"**והי'** המחנה הנשאר לפליטה", דהי' בטוח בהבטחת הקב"ה שוודאי יינצל (ראה פנינה קודמת).

יגה של תורה
עבודת ה' על פי הפרשה

מדוע התגלתה החסידות?

י"ט כסלו הוא יום חג הגאולה של אדמו"ר הזקן ממאסרו ו"ראש השנה לחסידות". במאמר שלפנינו יבואר כיצד הותר בדורות האחרונים, החל מדורו של האריז"ל, להפיץ את פנימיות התורה לרבים, מהי תועלת לימוד החסידות בדור "עקבתא דמשיחא", ומהו פשר הקטרוג שנמתח דווקא על אדמו"ר הזקן בגין הפצת פנימיות התורה.

מדוע הותרה הפצת פנימיות התורה?

בנוגע לחכמת הקבלה ותורת הסוד מצינו בגמרא (חגיגה יא, ב ואילך) שיש להסתירה ולא לגלותה - "דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך", והציבו כמה תנאים והגבלות להעברתה לתלמידים, והדברים גם הובאו להלכה ברמב"ם (הל' יסוה"ת סוף פ"ב. שם פ"ד הי"א ואילך).

ובתניא (אגרת הקודש סי' כו) כתב ש"חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים, כי אם ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים כדאיתא בגמרא . . וגם רשב"י אמר בזוה"ק שלא ניתן רשות לגלות רק לו ולחביריו לבדם".

אמנם, מאז זמנו של האריז"ל מצינו שהתחיל לפרסם את תורת הסוד והקבלה, ואמר (ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות. תניא שם) ש"דוקא בדורות אלו האחרונים, מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", והדבר המשיך ביתר שאת וביתר עוז על ידי הבעל שם טוב ותלמידיו, שהפיצו את פנימיות התורה בהרחבה גדולה.

ויש להקשות מה נשתנה, אשר בזמן הגמרא והרמב"ם נאסר הדבר באיסור והזהרות רבות, ובדורות האחרונים נעשה הדבר ל"מותר ומצווה"?

כדאי לשחוק את היהלום שבכתר המלך

החידוש הגדול בהפצת דברי חסידות ופנימיות התורה בפרסום רב, התבטא גם בקטרוג שנמתח על מורנו הרב המגיד ממעזריטש נ"ע (ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג עמ' שכו ואילך):

פעם אחת מצאו "כתב" של חסידות שהתגלגל במקום בלתי ראוי, ובעקבות כך נעשה קטרוג למעלה על הרב המגיד שמפרסם סודות התורה, באופן ד"תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות" (איכה ד, א).

ואז נשא תלמידו, רבנו הזקן, את משלו מבן מלך שנחלה במחלה מסוכנת, שלא מצאו לה אלא תרופה אחת: לקחת את האבן היקרה הקבועה בכתר מלכותו של המלך, שבה תלוי כל

היוקר דכתר המלך, לשחקה ולערבה במים, ולשפוך מתערובת זו לבין שפתיו של בן המלך, בתקוה שכולי האי ואולי תיכנס טיפה אחת לתוך פיו ותציל את חייו.

וכן הוא גם בעניין הפצת תורת החסידות, שבני ישראל נמצאים במצב של "חולי", ובשביל כך מגלים להם רזי תורה שביכלתם להצילם ולהבריאם, ולכן למרות שפרסום זה יכול גם להשפך באופן בלתי רצוי, הרי כדאי הוא הדבר בכדי להציל את חיי בניו של מקום.

ואכן הועיל משל זה, והמלצת הזכות של רבנו הזקן, והקטרוג נתבטל והותר להרב המגיד להמשיך ולהפיץ את מעיינות החסידות ברבים.

מדוע נתחדש הקטרוג בימי אדמו"ר הזקן?

והנה, מסופר (בית רבי ח"א פט"ז בהערה), אשר בעת מאסרו המפורסם של רבנו הזקן, שממנו השתחרר בי"ט כסלו, באו לבקרו רבותיו מעלמא דקשוט - מורנו הרב המגיד ממעזריטש והבעל שם טוב נ"ע.

ושאל אותם רבינו הזקן, מדוע מגיע לו הדבר שישב במאסר, ומה תובעים ממנו בשמים. והשיבו לו, שנתחזק עליו קטרוג, בגין כך שהוא אומר דברי חסידות הרבה, ובגילוי.

שאל אותם רבינו הזקן, אם כן, כשאצא מכאן אפסיק מלומר דברי חסידות? והשיבו לו: לא כן, כיון שהתחלת - לא תפסוק, ואדרבא, לכשתצא - תאמר יותר!

והדבר טעון ביאור, מכיוון שכבר נתבטל הקטרוג על הפצת החסידות על ידי המשל שנשא רבינו הזקן עצמו, מפני מה נתעורר שוב הקטרוג בימיו?

מדוע "מותר ומצווה לגלות זאת החכמה"?

בכדי להבין זאת, יש להעמיק ולעיין בהיתר הפצת פנימיות התורה בדורות האחרונים, אף שבדורות הראשונים היו אזהרות חמורות ואיסור מפורש על הפצתה.

כי הנה, כאשר מתבוננים באיסור לימוד פנימיות התורה, עולה שהוא אינו נובע מה"חפצא" של פנימיות התורה, שעלי' להשאר באופן סתום ונעלם דווקא, אלא מצד ה"גברא", שאין רוב בני אדם יכולים לעמוד כראוי על עומק הדברים, ויכול לבוא מכך נזק.

הדבר מוכח מכך שפנימיות התורה תתגלה לכל ישראל לעתיד לבוא:

מצינו ברמב"ם, שמצד אחד פסק להלכה את האזהרות על לימוד פנימיות התורה, ויחד עם זאת פוסק (בסוף חיבורו) שבימות המשיח יהי' עסק כל העולם "**לדעת** את ה' בלבד" - ידיעת הבורא, ו"יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים **הסתומים**, וישיגו דעת בוראם", היינו שעיקר הלימוד יהי' דווקא בחלק הסתום ונסתר שלה, וכל זאת באופן של "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו לימוד ללא כל הגבלות והגדרות.

ולכאורה, הלא גם לעתיד לבוא לא יתבטלו הלכות התורה, וכיצד זה יסורו ההגבלות על לימוד נסתרות התורה, אלא בהכרח לומר שאין איסור עצמי על פרסום פנימיות התורה, ואדרבא - כל יהודי מחויב בלימודה כמו כל חלקי התורה, אלא שבתחילה הי' איסור על פרסומה מחשש שיצא מזה היזק, וממילא כאשר יסור החשש, יעסקו בה כל ישראל.

ומעין זה יש לומר בנוגע לדורות האחרונים:

מכיוון שטעם האיסור בגילוי פנימיות התורה הוא רק מצד הגברא, הרי כאשר מתגברים טעמים שמחמתם יש צורך ונחיצות בלימוד פנימיות התורה (כפי שיתבאר לקמן), הנה לא זו בלבד שמותר הדבר, אלא חובה על כל יהודי לעסוק בה וללמדה, כמו שמחויב ללמוד שאר חלקי התורה.

"עת לעשות לה'" או "ליישר ישראל ולהכין לבם"?

שני טעמים יש לומר במה שדווקא בדורות האחרונים "מצווה לגלות זאת החכמה":

א. בנוגע לחיבור ספר מורה נבוכים כתב הרמב"ם ("צוואת זה המאמר" בסופה) שאף על פי שיש בו "עניינים נסתרים", מכל מקום מכיוון שהיו יהודים "נבוכים" שהי' צריך להצילם מרדת שחת, הרי "אמרם בכמו זה הענין עת לעשות לה' הפרו תורתך".

ומעין זה בנוגע לגילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים, שמדור לדור נתמעטו הלבבות, והמצב בעולם הוא שהרע בהתגברות יתירה עוד ועוד, ולזה יש הכרח רב לגלות את הפנימיות והנסתר שבתורה, שהיא מעוררת את הכוחות הפנימיים והנסתרים שבנשמת היהודי, ונותנת לו עזר וסיוע להתגבר על מדרגתו הירודה, ועל חשכת הגלות, באופן שיוכל להתעורר באהבת ה' ויראתו ולעבדו בלבב שלם (וראה בארוכה קונ' עץ החיים ע פי"ג. ובהוספה שם עמ' 82 ואילך).

ב. מכיוון שמתקרבים לקץ הגלות וביאת המשיח, יש להתכונן לזמן נעלה זה, וכעין מה שכתב הרמב"ם בנוגע לעניינים מסוימים שהם "ליישר ישראל ולהכין ליבם" לימות המשיח (הל' מלכים פי"ב ה"ב. וראה שם פי"א ה"ד).

והלא עיקר ימות המשיח היא ידיעת ה', וכמו שכתב הרמב"ם (שם פי"ב ה"ד. וראה גם הל' תשובה פ"ט ה"ב) ש"לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח . . אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה", ובאופן ש"ישיגו דעת בוראם כפי כח האדם", וממילא צריכים ליישר ישראל ולהכין ליבם לעסק בהשגת דעת בוראם שתהי' בימות המשיח.

וההכנה לזה היא על ידי התגלות פנימיות התורה, ידיעת ה' כפי ששייך עוד בזמן הגלות, שעל ידי זה מתכוננים לידיעת ה' שבזמן הגאולה.

גילוי פנימיות התורה – כמשנה או כגמרא

והנה, בגילוי פנימיות התורה יתכנו שני אופנים, בדוגמת שני אופנים שיש בחלק הנגלה שבתורה – משנה וגמרא:

א. ישנו הגילוי באופן שעיקר הידיעה היא בנקודת העניין בקיצור, ועל דרך המשנה שנכתבה באופן שלשונה "דבר קצר, וכולל עניינים רבים" (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ).

ב. מאידך יש אופן שבו הדברים מבוארים ומוסברים בהרחבה, על דרך אריכות הביאור והשקלא וטריא שבגמרא. וכפי שנאמר בנוגע לספר הזהר ש"**יתפרנסון** מהאי חיבורא דילך" (תקו"ז ת"ו בסופו), שאין די לגרוס הדברים בקיצור ובכללות, אלא "יפורשו מאמריו העמוקים . . כי זהו **בפרנסה** – שיבינו ויהנו לאורו מתוק לנפש ומרפא לעצם" (כסא מלך שם).

ואכן מצינו בדברי ימי החסידות שני אופנים אלו, ושני האופנים מתאימים לשתי הסיבות לגילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים דווקא:

גילוי תורת החסידות אצל הבעל שם טוב והמגיד ממעזריטש הי׳ באופן שהדברים נאמרו ב״נקודות״ ובקיצור, וכפי שניתן לראות בדברי תורתם שנכתבו על ידי תלמידיהם עלי ספרים, שהם בקיצור נמרץ, מועט המחזיק את המרובה, בדוגמת לשון המשנה.

וכאשר הי׳ קטרוג על הפצת דברי חסידות, נשא רבנו הזקן משלו, דמצד הטעם ד״עת לעשות לה׳״ צריכים לשחוק את האבן הטובה שבכתר המלך, היינו שישתמשו בפנימיות וסודות התורה , בכדי להציל את בני ישראל הנמצאים במצב של פיקוח נפש ברוחניות.

אמנם, לכך די גם בנקודה אחת של פנימיות התורה, וכמו במשל שטיפה אחת שתצליח להכנס לפיו של בן המלך תוכל להצילו, כך גם ״נקודה״ של פנימיות התורה בכוחה להחיות נפשות. ואכן גילוי פנימיות התורה בקיצור, באופן של ״נקודה״ הועיל ופעל, והחי׳ והעמיד אלפים ורבבות של יהודים יראים ושלמים.

אך אם גילוי רזי תורה הוא מטעם זה, אין לגלות יותר מ״נקודה״, כי מיד כאשר מפסיק המצב של פיקוח נפש, הרי אין יותר ״עת לעשות לה׳״, ואין היתר לגלות רזי תורה, מצד החשש שיצא מכך היזק.

מדוע התחדש הקטרוג על אדמו״ר הזקן?

אמנם, אדמו״ר הזקן חידש וביאר את תורת החסידות באופן של ״חב״ד״ – חכמה בינה ודעת, בהבנה והשגה ושקלא וטריא רחבה, בדוגמת סגנון הגמרא.

וזאת, משום שכדי ״ליישר ישראל ולהכין ליבם״ לידיעת ה׳ שבימות המשיח, הרי צריכים לגלות דווקא בפנימיות ובהשגה בשכל האדם, שהלא זה יהי׳ סוג ידיעת ה׳ שיהי׳ לעתיד לבוא – השגה גמורה ״כפי כח האדם״, וכל כך רחבה ועמוקה תהי׳ ההבנה, עד ש״מלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים״. וממילא גם כהכנה לכך מוכרחים ידיעה והשגה רחבה של מה שניתן להשיג בזמן הגלות.

ואזי, נתחדש הקטרוג למעלה, שהרי גילוי רחב ופנימי זה אינו מוכרח, לכאורה, בכדי להציל את ״בן המלך״ בעקבתא דמשיחא.

ועל כן, נתעורר ספק אצל רבנו הזקן, שמא כשיצא ממאסרו יפסיק את גילוי תורת החסידות באופן זה. היינו שלא הי׳ לו ספק להפסיק לגמרי את הפצת פנימיות התורה, אלא הסתפק אם ימשיך להפיצה באופן של הרחבה והבנה והשגה.

אמנם, המענה של הבעל שם טוב והרב המגיד ממעזריטש נ״ע, הי׳: כיון שהתחלת אל תפסיק, ואדרבא, לכשתצא תאמר יותר!

והיינו, שמכיוון שמסר נפשו וישב במאסר על הפצת פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה, פעל למעלה (ראה אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ ח״א ע׳ קמז) שיוכל להמשיך בגילוי פנימיות התורה גם באופן זה, וזאת, כאמור, בכדי ליישר ישראל ולהכין ליבם לגילוי ״סוד טעמי׳ ומסתר צפונותי׳״ (רש״י שה״ש א, ב) של התורה שיתגלו בביאת המשיח.

פנינים

דרוש ואגדה

המדור מוקדש
לעילוי נשמת
ר' **עזריאל צבי**
בן ר' **מרדכי** ע"ה

ג' מחנות נגד חלק אחד של השונא

ויאמר אם יבוא עשו

התקין עצמו לשלושה דברים, לדורון ולתפילה ולמלחמה (לב. ט. רש"י)

ג' דברים אלו "דורון" "תפילה" ו"מלחמה" הם תנועות נבדלות והפכיות זו מזו, דדורון הוא ענין של קירוב – חסד, ומלחמה היא ענין של ריחוק - גבורה, ושניהם הם בין בני אדם, ותפילה – רחמים היא בקשת רחמים מלמעלה, ואעפ"כ כדי ללחום עם עשו נזקק יעקב לעבוד בכל ג' תנועות הללו, ובבת אחת.

ויש לבאר הטעם הפנימי לזה:

מבואר בספרי חסידות (קובץ 'התמים' חוברת ג עמ' קכ מכי"ק אדמו"ר הצ"צ, וראה ג"כ לקו"ת ואתחנן ה, א. ועוד) דכמו במלחמה גשמית, בכדי לנצח את האויב יש להעמיד את "כל ג' מחנות שלו נגד מחנה וחלק אחד של השונא", דבכך ודאי ינצחוהו, ואח"כ "יעשה כן למחנה הב' של השונא" וכן הלאה, כן הוא גם במלחמה הרוחנית נגד היצר הרע, יש לעורר "כל מדות דקדושה [אהבה ויראה ורחמים] לעומת מדה אחת דקליפה, ועי"ז בודאי יפילו וינצחו אותה".

וכשם שהוא במלחמת היצר, כן הוא גם בעבודת ישראל בגלות, דהגם שיש כמה סוגי גלות, גלות ישמעאל וגלות אדום, ולכל סוג גלות יש אופן עבודה פרטי שמתאים לאופן הגלות (ולדוגמא: ישמעאל הוא חסד דקליפה ועשו הוא גבורה דקליפה (לקו"ת ואתחנן ה, א)), מ"מ כדי לעבור את המניעות שמצד הגלות, ואדרבה לנצחן, לא מספיקה העבודה באופן עבודה אחד, אלא כדי לנצח בוודאות צריך לעבוד בכל ג' המידות דקדושה כנגד כל אחת מהגלויות.

והנה הכח לעבודת בני ישראל לעבור ולנצח את הגלות, בא מ"מעשה אבות" (ראה רמב"ן לך לך יב, ו. תורת חיים פג, ג ואילך. ועוד), ולכן מצינו גם בעבודתו של יעקב שפעל באופן כזה:

כהקדמה לבואו לבית לבן, שקשור עם גלות בבל (אור התורה ויצא רכו, א), לא הסתפק באופן העבודה הפרטית שכנגד קליפת לבן אלא פעל בכל המידות דקדושה כנגדו, כמו שנאמר "ונאספו שמה **כל** העדרים" (ויצא כט, ג), דקאי על "כל ג' מדות דקדושה" שהם "אהבה ויראה ורחמנות דקדושה" (התמים שם).

ועד"ז יובן בעניננו, שבבואו להתעסק עם עשו, גלות אדום, לא הסתפק בעבודה הפרטית שכנגד עשו אלא "התקין עצמו לשלשה דברים" בבת אחת, שהן ג' המדות דקדושה, אהבה וחסד – דורון, גבורה ויראה – מלחמה, ותפארת ורחמים – תפילה, וכך הי' בטוח בנצחונו.

פעולתה של דינה

ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ

(לה. א. רש"י)

במקום אחר (ראה במקור הדברים בארוכה – הובא ב'אוצרות התורה פנינים' ח"א עמ' קכ) נתבאר שיציאה זו של דינה "לראות בבנות הארץ" הייתה למעליותא, שיצאה כדי להחזיר את בנות הארץ למוטב ולהכניסן תחת כנפי השכינה. ומה שלפועל נפלה עי"ז ביד שכם – זה הי' עונש ליעקב על כך שמנעה מעשיו (ראה רש"י שם).

ויש לומר, שמצד זה אף נתקיים **בפועל** כעין מטרת היציאה - להחזירן למוטב:

בנוגע ל**אנשי** שכם מצינו, שלמרות שנתחייבו מיתה מצד חטאם ונהרגו, מ"מ קודם הריגתם פעלו בני יעקב עליהם שימולו כל זכר (לד, כד), שמילה זו הייתה ענין של גיור שהי' נהוג בימים ההם כדי להיכנס למשפחת אברהם (רדב"ז הלכות מלכים ספ"ט. כלי יקר לד, כה). וי"ל שמילה זו היתה כדי שרצונה של "דינה בת לאה", יתקיים במקצת עכ"פ, כי המילה הי' הסימן לכריתת ברית עם משפחת אברהם.

ובנוגע ל"בנות הארץ" שאליהן יצאה דינה להחזירן למוטב, הנה בנוסף לזה שכניסת הנמולים למשפחת אברהם הי' גם בנוגע ל"בנות הארץ" וכמפורש בקרא (לד, טו – טז): "בזאת נאות לכם גו' להמול גו' ואת **בנותיכם נקח לנו**", הנה עוד זאת, שגם לאחרי שנהרגו **אנשי** שכם, הרי הבנות נלקחו בשבי ע"י בני יעקב, ובפשטות נעשו שפחות בביתם של בני יעקב.

המדור מוקדש לעילוי נשמת
הרב **שמעון**
בן הרב **מנחם שמואל דוד** הלוי
ע"ה **רייטשיק**
נפטר כ' בסלו התשפ"ב

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

גדר החיוב דכיבוד אב ואם בב"נ

יביא ב' קצוות שמצינו בהנהגת שמעון ולוי עם אנשי שכם – שהיתה לרצון הקב"ה ולא לרצון יעקב / יבאר דהחסרון בזה הי' שלא נטלו עצה מיעקב אביהם בתורת כיבוד אב / יבאר דאעפ"כ הי' כח הקב"ה בפעולתם, משום דגדר מצות כיבוד אב קודם מרה הוא בחלק מישובו של עולם, והנהגתם היתה דרך ישובו של עולם

"ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים, ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר" (לד, כה)

בנוגע למעשה הריגת אנשי שכם ע"י שמעון ולוי המסופר בפרשתנו כתב הרמב"ם (הל' מלכים ספ"ט) באמצע דבריו על גדר מצות דינים שנצטוו בה ב"נ (סנהדרין נו, סע"א), ד"חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, וב"נ שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, **ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו**", והיינו שאנשי שכם היו מחוייבים מיתה מפני שעברו על מצות דינים בכך שלא דנו למיתה את שכם בן חמור [והרמב"ן (פרשתנו לד, יג. ב' השיטות הובאו בר"ן סנהדרין נו, ב) כתב שהיו מחוייבים מיתה על שאר עוונות שהיו בהם].

אמנם, אף שאנשי שכם היו מחוייבים מיתה, מצינו שהנהגת שמעון ולוי לא היתה לרוחו של יעקב אביהם שאמר להם "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ גו'" (פרשתנו שם, ל), ועד שלכן לא רצה לברכם קודם מותו (ויחי מט ה-ו) באומרו ש"כלי חמס מכרותיהם", ואי' במדרש (ב"ר שם) שכוונתו היתה שכלי מלחמתם אלו "גזולין הן בידכם, אינן שלכם, של עשו הן כו'", וכמרומז גם בתחילת דברי הכתוב על מעשיהם בפרשתנו "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי גו' איש חרבו", דנקראו "בני יעקב", אף שכבר ידענו שבניו הם - ואיתא במדרש (ב"ר פ"פ, י. הובא בפירש"י כאן) כוונת הכתוב בזה, שאף שבניו הם, נהגו עצמם "כשאר אנשים שאינם בניו, שלא נטלו עצה הימנו".

ולכאורה קשה, כמו שהקשה הרדב"ז (הל' מלכים שם) דכיון "דמדינא קטלו להו" - "אמאי אמר יעקב עכרתם אותי וגו'".

ויש לבאר, דסבר יעקב דאף **שעצם המעשה** של שמעון ולוי בהריגת אנשי שכם הי' נכון, שהרי היו מחוייבים מיתה מדינא, מ"מ **אופן** פעולתם בזה (באופן שנראה כמעשה רמי' וכו') לא הי' כדבעי, שהרי פעל ש"עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ", והיינו שמעשה זה הי' יכול לגרום לחילול ה' [וראה במקור הדברים עוד אופן בביאור סברת יעקב].

ומה ששמעון ולוי עשו כן, י״ל דזהו כדאיתא בפדר״א (פל״ח) ש״שמעון ולוי קנאו קנאה גדולה״, וכקנאתו של פינחס במעשה מדין, שמבואר בגמ׳ (סנהדרין פב, ב) דפינחס הי׳ קנאי בן קנאי, ופירש״י ״**משבט לוי שקינא במעשה דינה**, דכתיב הכזונה יעשה את אחותנו״, ובשעת קנאה גדולה כזו אין מקום לחשבונות וכו׳.

ועפ״ז יש לבאר הא דאיתא במדרש (ב״ר פצ״ט, ז. תנחומא ויחי פ״י) **עה״פ** (ויחי מט, ו) ״כי באפם הרגו איש״ - ״וכי איש אחד הרגו, והרי כתיב ויהרגו כל זכר, אלא שלא היו כולם לפני הקב״ה אלא כאיש אחד״, דלכאורה אי הא ד״באפם הרגו איש״ הי׳ דבר בלתי רצוי, איך יתכן לומר שגם לגבי שמעון ולוי נחשבו כל אנשי שכם ״כאיש אחד״, הרי דבר זה נאמר לגבי הקב״ה בלבד, ואם מעשיהם לא היו כדין, איך אפ״ל שהרגו בכחו של הקב״ה.

אלא מזה מוכרח, כנ״ל, שמעשיהם שבאו מתוך קנאה דקדושה היו לרצון לפני הקב״ה, ולפיכך גם הי׳ כחו של הקב״ה בפעולתם.

ומה שאעפ״כ נקראו בכתוב ״בני יעקב״ - שבא לומר, כנ״ל מהמדרש, שנהגו עצמם כשאר אנשים שאינם בניו, ״**שלא נטלו עצה הימנו**״, יש לבאר שאין הכוונה בזה שאנשי שכם לא היו מחוייבים מיתה, אלא שמצד **כיבוד אב** הי׳ עליהם ליטול עצה מיעקב.

אמנם אי משום הא, צריך ביאור לאידך גיסא, דבאם עברו בפעולתם על המצוה דכיבוד אב, מדוע הי׳ כח הקב״ה בפעולתם, עד ש״הרגו איש״, שלא היו כולם לפני הקב״ה אלא כאיש אחד.

ויובן זה בהקדים ביאור גדר החיוב דמצות כיבוד או״א לפני מ״ת. דהנה אי׳ בגמ׳ (סנהדרין נו, ב) שבמרה נצטוו ישראל על עשר מצוות: ״שבע שקבלו עליהן ב״נ, **והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם**״, ומובן מכך שעל מצות כיבוד או״א לא נצטוו ב״נ. וצ״ב, דלכאו׳ החיוב דכיבוד או״א הוה גם קודם מרה, שכן מצינו ביעקב אבינו, שבעבור כך שפירש מהוריו כ״ב שנה, נענש שפירש ממנו יוסף בנו כ״ב שנה (מגילה יז, א. רש״י ישן ס״פ תולדות. וישב לז, יד), - **ולהעיר** מפרשת דרכים דרוש ג שלמ״ד שהאבות לא יצאו מכלל ב״נ, לא נענשו כ״א על ז׳ מצוות דב״נ.

ועד״ז מצינו באברהם שהקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו מחרן, שלא יאמרו ״לא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו״ (רש״י ס״פ נח. וראה גם ב״ר פל״ט, ז). דאין לומר שהי׳ זה משום שקיים אברהם כל התורה כולה, כי אין שייך שאוה״ע יתבעו זאת ממנו ו״**יאמרו** לא קיים אברם את כבוד אביו״.

והנה, לכאורה ניתן הי׳ להוכיח כן עוד מעונשו של חם ש״ביזה את אביו״ (ב״ר פל״ו, ו. פרדר״א פכ״ג. רש״י נח ט, כג), ועד״ז לבן שנקרא רשע כיון ש״קפץ להשיב לפני אביו״ (רש״י חיי שרה כד, ג), הרי שמצינו גדר דאיסור ביזוי אב גם קודם מרה, ועד שנענשים ע״כ. אולם בזה י״ל דהגם שב״נ לא נצטוו על כיבוד או״א, אך מ״מ הי׳ עליהם איסור של **ביזוי אב**.

[דו״ל שהמקור לאיסור זה הוא מהנהגת הבעלי חיים, דהרי כתיב במשלי (ל, יז) ״עין תלעג לאב וגו׳ יקרוה עורבי נחל וגו׳״, דכיון שאפי׳ ״אלמלא לא ניתנה תורה״ (ח״ו) הי׳

החיוב ללמוד הנהגות מסויימות מבע"ח (עירובין ק, א) - לפיכך מחוייבים ב"נ ללמוד מהעורבים ולהשמר מלעג וביזוי אב. ועפ"ז מובן בפשטות מה שגר אסור לבזות את אביו, כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה כו' (רמב"ם הל' ממרים פ"ה הי"א. טושו"ע יו"ד סו"ס רמא. וראה בחי' רעק"א שם דזהו רק "בנימוסיהם", ולכאורה דוחק הוא) - כי גם ב"נ אסורים בבזיון אב].

אמנם בנוגע לאברהם ויעקב שאין המדובר בהם בענין של ביזיון ח"ו, כ"א רק על העדר הכיבוד - צ"ב היכן נצטוו על כיבוד אב, ועד שהי' שייך עונש ע"כ.

ולכן נ"ל בזה על יסוד דברי הרמב"ן (פרשתנו לה, יג) בנוגע למצות "דינים" שבז' מ"נ, וז"ל: "ועל דעתי הדינין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן כו'". ומדבריו מובן דבמצות דינים נכלל כל הדינים שבין אדם לחבירו (וכמו "דיני גניבה ואונאה וכו'") וכל הדברים הנוגעים לקיום ישובו של עולם (וראה במקור הדברים בארוכה (הובא במדור זה בגליון לפ' וירא, וראה גם מה שהובא במדור זה בגיליון לפ' ויצא)).

דלפ"ז י"ל (עכ"פ לשיטת הרמב"ן) דחיוב כיבוד אב בב"נ גם הוא יסודו בענין הנ"ל דישוב העולם, וכמבואר בירושלמי (פאה פ"א ה"א. וראה גם חינוך מצוה לג. ויעויין גם פיה"מ להרמב"ם פאה שם) דהוא "דבר שהוא פריעת חוב", שזהו"ע הנוגע לישובו של עולם (וראה גם אוצרות המועדים חג השבועות חידושי סוגיות סי' ג); והיינו דאף שכיבוד או"א לא הי' אז כמצוה בפ"ע - שעלי' נצטוו רק במרה - מ"מ הי' זה ענין כחלק ופרט בישובו של עולם. וזהו הטעם שנענש יעקב ע"ז שלא כיבד הוריו, ושהיתה התורה צריכה למנוע פתחון פה אודות אברהם.

ומעתה יובן מדוע במעשה שמעון ולוי לא הי' כל חטא במה שלא נטלו עצה מיעקב אביהם - דכיון שכל ענין כיבוד אב קודם מ"ת יסודו הוא בישוב העולם, הנה כאשר "נבלה עשה בישראל", הרי במצב יוצא מן הכלל כזה, הרי ישובו של עולם מתקיים דווקא ע"י שיתקנאו בקנאה גדולה כזו, עד כדי אי נטילת עצה כלל אפי' מאביהם [ומה שבכתוב נחשב הא דלא נטלו עצה מאביהם להיפך השבח, ועד שלפני פטירתו הוכיחם יעקב על כך הרי זה כיון שראה לאחמ"כ ש"ברצונם עקרו שור" במעשה יוסף, היתה לו ראי' בזה שהנהגתם במעשה שכם היתה גם מצד נטיית טבעם, ולא רק מצד קנאתם בקדושה].

"יפוצו מעיינותיך חוצה"

הפצת תורת החסידות הכנה לביאת המשיח

ידוע . . אגרת הבעל שם טוב . . אשר עשה עליית נשמה בראש השנה ונכנס להיכלו של משיח ושאלו: "אימתי קאתי מר?" והשיב לו: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה"! הרי שכל ענין ופעולה העוזרת להפצת מעיינות תורת החסידות, ה"מָאוֹר שבתורה", היא הכנה והחשה לביאת משיח צדקנו בעגלא דידן ובזמן קריב, אמן כן יהי רצון.[א]

שיעור תניא בבית הכנסת

בנועם קבלתי את מכתבו בו מודיע על דבר התיסדות שיעור לימוד תניא בבית הכנסת שלו, ושלומד עמהם - כפי שכותב במכתבו - לפי שכלו, וגודל הזכות בזה שמקרב את בני ישראל ללימוד דברי אלקים חיים פנימיות התורה אין לשער ואין להעדיך, ומובטחים אנו בהמשכת תוספת ברכה על ידי זה בכל ענייניו של הלומד ומעורר ללימוד הנ"ל. ומה שכותב "לפי שכלו", הנה ידוע מה שכתוב וששמענו גם בעל פה כמה פעמים מכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע . . [שבכמו ב]לימוד תורה שבכתב, שאפילו הגדול שבגדולים אינו יכול לרדת לסוף תכליתה, ואפילו הקטן שבקטנים יכול להתחיל ללמוד בה, וכמאמר רבותינו ז"ל "קטן משיתחיל לדבר אביו מלמדו תורה" וכו', והוא הדין בלימוד התניא, שכל אחד לומד לפי שכלו, כי לכל אחד יש אחיזה ומקום בו, ואין שייך בזה נפילת רוח באיזה דרגא שימצא את עצמו, כי אפילו הגדול שבגדולים עדיין לא בא עד תכליתו, והשם יתברך יזכהו להמשיך בלימוד זה בשביל עצמו ובשביל שומעיו ושיהי' הלימוד על מנת לשמור לעשות ולקיים.[ב]

תמיד יש מקום להעדפה ולרבוי בעניני קדושה

הנני לאשר קבלת מכתבו . . בו כותב על דבר הפצת [דברי חסידות]...

תקותי חזקה שכ' וחבריו שי' לא יסתפקו בהישגי העבר כי בעניני תורה וקדושה הצווי הוא להעלות בקדש, וכמובן שתמיד יש מקום להעדפה ולרבוי בעניני קדושה וטוב הקשורים בהקב"ה שהוא אין סופי ובלי גבולי ורוצה שהאדם ופעולותיו יהיו בצלמו ודמותו.

ובפרט בשנה זו, שנת סגולה, במלאות ד' יובלות להסתלקות-הילולא של הבעל שם טוב, וידוע ענין ההסתלקות שאז מתעלים כל העניינים של בעל ההילולא ביתר שאת וביתר עז. והרי הבעש"ט הדגיש ענין ההפצה, וכלשונו באגרת הקדש - הפצת המעיינות (אפילו בין אלה שעדיין בבחינת) חוצה . . ואשרי חלקו של כל אחד ואחד שיעשה כל התלוי בו בהפצת המעיינות לקיים ההוראה האמורה באגה"ק הנ"ל להמשיך ולקרב ביאת מלכא משיחא בקרוב ממש.[ג]

סגולה לזחו"ק

...ידוע - וכבר נדפס - המכתב מרבנו הזקן, בו כותב, שסגולה לילדים היא לעסוק בלימוד המביא לאהבת השם ויראתו יתברך שזהו לימוד החסידות, ולכן הי' מהראוי שיקבע עם אחד השכנים שלו שיעור בלימוד החסידות, לכל הפחות שלוש פעמים בשבוע (היינו שלא יעברו שלושה ימים בלי ללמוד שיעור בחסידות). מובן מאליו שאחד משלושת הימים צריך להיות שבת קודש ושני הימים האחרים, כפי שיהי' יותר נוח.[ד]

א. אגרות קודש ח"ה ע' עמ / ב. אגרות קודש ח"ז ע' קנח / ג. אגרות קודש חי"ט ע' צה / ד. תרגום מאגרות קודש ח"ו ע' ס

המדור מוקדש לעילוי נשמת
הרה"ת ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נלב"ע כ"ז תשרי ה'תשפ"א

דרכי החסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

"אימתי קאתי מר"?

תורת רבנו הבעש"ט נ"ע והתגלות השכל האלקי שהבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו
אבותינו רבותינו הקדושים הנחילו לנו — יש להן שייכות לביאת המשיח

"מסתכל על חשכת הגלות בעיניו המאירות"

...מורנו הבעש"ט נ"ע המפורסם באהבת ישראל שלו, ראה בכל יהודי את מעלתו, ובכל פעליו של יהודי, במצוה או במדה טובה, ראה את קרן האור האמיתי המאיר.

מורנו הבעש"ט נ"ע מסתכל על חשכת הגלות בעיניו המאירות, ורואה איך יהודים מקיימים תורה ומצוות במסירות נפש גדולה, מעונים ונרדפים על ידי אנשים רעים.

מורנו הבעש"ט נ"ע רואה איך יהודים מקיימים במסירות נפש את ה"בקולו, של הקב"ה, תשמעו", ומתעוררת אצלו השאלה, מדוע אין משיח גואל צדק בא, ורוצה להחליט שהוא עם החבריא קדישא, הצדיקים הנסתרים נ"ע יביאו את המשיח.

עליית הנשמה של מורנו הבעש"ט

ידועות אסיפותיהם השונות של הצדיקים הנסתרים שהיו מתקיימות בזמן לזמן בימי מורנו הבעש"ט והתעסקותם והשתדלותם להטבת מצבם הרוחני והגשמי של כלל ישראל.

ובאותו זמן חלה עליית הנשמה של מורנו הבעש"ט להיכל המשיח ושאלתו "אימתי קאתי מר".

שאלתו של הבעש"ט נ"ע את המשיח "אימתי" היא כעין המאמר "אם לא עכשיו אימתי" שבאבות (פ"א מ"ד).

כלומר, הבעש"ט מדבר עם משיח בענין המובא במסכת סנהדרין, שם עונה המשיח "היום אם בקולו, של הקב"ה, תשמעו", ועל כך שואל הבעש"ט, הרי כבר הגענו לכך שברוך השם בקולו תשמעו?!

ומשיח עונה לו: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה, ברחבות פלגי מים" (משלי ה, טז). ורש"י מפרש: מעינותיך חוצה - סוף שתקנה תלמידים ותורה הוראות ברבים ויצא לך שם. ברחבות - עיר תפוצנה פלגי מימיך.

בתורת החסידות (ראה לקו"ת שה"ש לט, א ואילך. ובכ"מ) מוסבר ההבדל בין "מעיין" ל"נהר". נהר מתפשט לאורך ולרוחב על פני שטח גדול והמים בו בריבוי והילוכם בשפע וברעש גדול. והמעיין נמשך כגיד בכיווץ תפיסת מקום, שאינו תופס מקום גם לעצמו, ומימיו נובעים טיפין טיפין.

"חוצה", היינו שלא במקום המוכשר. מקום המוכשר אינו בבחינת חוצה, ואם הוא בבחינת חוצה איך מגיע לשם מעיין? הפסוק לא מובן וסותר את עצמו מיני' וביי'. אם זה מקום מעיין למה הוא קורא לו חוצה? ואם זה חוצה איך מגיע לשם מעיין? ואם תאמר שני הדברים יחד - איך אפשר לאחדם?

המפרשים (ראה ראב"ע ומצו"ד עה"פ) מסבירים את הכתוב "יפוצו מעינותיך חוצה", שמה שיוצא מ"מעינותיך" יהי' כ"כ חזק - עד שיופץ ויגיע גם חוצה, עד שגם "ברחובות" יהיו "פלגי מים" ואף אם יהי' זה חוצה, אעפ"כ ידעו שזה מגיע מהמעיינות שלך.

מתשובתו של משיח על שאלתו של הבעש"ט, מובן שתורת רבנו הבעש"ט נ"ע והתגלות השכל האלקי שהבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידי, אבותינו רבותינו הקדושים נ"ע זי"ע הנחילו לנו - יש להן שייכות לביאת המשיח (יבוא בב"א) [וראה במקור הדברים בהמשך פרטי הביאור בתיווך ענין ה"מעין" וה"חוצה" ובפרט בסעיף נג שם].

(תרגום מספר השיחות תר"ץ עמ' 111 ואילך - לקוטי דבורים המתורגם ח"ב עמ' 408 ואילך)